

АКИМЕНКО Ю. Ю.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства,
кандидат юридичних наук

ПРИВАТНЕ ПРАВО ЄС ТА УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ІНТЕГРАЦІЇ

В Україні відбуваються безпрецедентні за своїм змістом процеси, пов'язані з системною трансформацією. Важливою складовою частиною цих змін є становлення і розвиток відповідних нових умов правових інститутів. Серед них, безумовно, центральне місце займає приватне право, як система, що відображає і забезпечує реалізацію фундаментальних цінностей, на яких має ґрунтуватися сучасне громадянське суспільство. Через існування у радянські часи системи, що заперечувала суспільну цінність захисту приватного інтересу окремих осіб та їх об'єднань, були витіснені приватні засади, таким чином приватне право протягом життя декількох поколінь людей випало не тільки з системи дії позитивного права, але і не відбивалося в правосвідомості.

Відродження в Україні приватного права поставило задачу надолужити в досить короткі історичні терміни згаяне за багато десятиліть, але це неможливо здійснити в умовах правового вакууму в цій галузі вітчизняної юриспруденції, спираючись виключно на власні правові традиції і реально наявний досвід. Приватне право являє собою феномен загальнолюдської культури, що відображає певний рівень розвитку суспільства. Тому для того, щоб створити національну систему нормативного регулювання, що відповідає сучасним потребам, слід усвідомлено і критично скористатися знаннями і досвідом, накопиченими в країнах, де приватне право у всьому його різноманітті завжди було присутнє як об'єктивний елемент розвитку суспільства.

На відміну від України, зокрема, в Європі, коли в результаті прийняття цивільних і торгових кодексів з'являлося національне приватне право, сьогодні під впливом процесів глобалізації економічного життя національні чинники розвитку в окремих державах правових інститутів, пов'язаних в першу чергу з економічним оборотом, вже не роблять настільки значного впливу на зміст відповідних правових норм. На підставі чого з'являється тенденція до виявлення і формулювання транснаціонального змісту норм, які повинні забезпечувати економічний оборот в єдиному економічному просторі. Підтвердженням цього є процес «європеїзації» договірної права в рамках Європейського союзу (ЄС), тобто поява приватноправових норм, джерелом яких є рішення органів Союзу.

Розвиток та функціонування приватного права ЄС в цілому виглядає як досить суперечливий процес; сприймається дуже неоднозначно

як різними органами Союзу, так і державами-членами. На цей процес накладають свій відбиток особливості структури і функціонування Європейського союзу, розподіл компетенції між його органами, закріплені міжнародно-правовими актами.

Однак, незважаючи на дискусійний характер приватного права ЄС здійснюється уніфікація договірної права на європейському рівні, за допомогою прийняття відповідними органами ЄС нормативних актів (директив), в силу яких держави-члени повинні були здійснити заходи щодо зміни свого національного приватного права відповідно до змісту європейських актів. Зазначеним способом усувалися перешкоди, що випливали з відмінностей в праві окремих держав, для досягнення головної мети ЄС, а саме створення єдиного економічного простору.

Використання зазначеного методу уніфікації права призвело до появи в національному законодавстві держав — членів ЄС досить значного числа однакових правових норм, що відносяться до регулювання договірних відносин, в основному забезпечують захист споживача, а також спрямованих проти обмежень конкуренції. Можливість приймати матеріально-правові норми приватного права прямої дії, зокрема про договори, не була передбачена з самого початку в Римському договорі про створення СЕС. У наступних актах, що становлять правову основу діяльності ЄС, в основному мова йшла про компетенцію щодо вжиття заходів до зближення законодавства держав-членів, що відноситься до договірних відносин.

Сьогодні найважливішою подією в процесі «європеїзації» приватного права можна назвати підготовку та опублікування на початку 2008 р документа, який був підготовлений зазначеними дослідницькими групами, під назвою «Проект загальної довідкової схеми» (Draft Common Frame of Reference — DCFR). Проект за своїм змістом містить нормативні правила і принципи, які стосуються не тільки до загальних положень про договори, до договору купівлі-продажу, але також включає в себе норми про оренду, про договори про надання послуг, особливо будівельних, про договір зберігання, про інжиєрингових, інформаційних, консультаційних, медичних послугах.

Окремі частини цього документа містять норми про договір доручення, торговому представництві, комерційної концесії (франчайзинг) і дистрибуторських угодах, про надання послуг із забезпечення особистої безпеки, а також норми, які стосуються передоговірних зобов'язань, зокрема до ведення чужих справ без доручення, а також до зобов'язань з делікту і безпідставного збагачення.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 30 березня 2012 року має стати значним кроком у процесі поглиблення співпраці сторін, адже документ відводить першорядну роль гармонізації законодавства України з правом Союзу. Зокрема, згідно з текстом Преамбули зближення законодавства пов'язується із процесом реформ в Україні, чим,

відповідно, заохочуються економічна інтеграція. Угода про асоціацію приділяє особливу увагу гармонізації не тільки чинного, а й майбутнього законодавства України з правом ЄС, розглядаючи цей процес як важливу умову зміцнення економічних зв'язків між сторонами; поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС; завершення переходу країни до функціонування ринкової економіки.

Важливо, що гармонізація українського законодавства з правом Євросоюзу шляхом приднання до міжнародних стандартів може поширюватися також на сектори, співпраця в яких не передбачається положеннями УА. Це стосується насамперед сфери приватного права, господарського права, трудових та соціальних відносин, тощо.

НЕКІТ К. Г.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕРНЕННЯ БЕЗПІДСТАВНО НАБУТОГО АБО ЗБЕРЕЖЕНОГО В РАМКАХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З БЕЗПІДСТАВНОГО ЗБАГАЧЕННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА DCFR

Особливості повернення безпідставного збагачення розкриваються у Главі 5 Книги VII DCFR. У ст. VII. - 5:101 DCFR зазначається, що у разі, якщо збагаченням виступає майно, яке може бути повернене в натурі, той, що збагатився, повертає збагачення за допомогою передачі такого майна потерпілому. Замість передачі вказаного майна той, що збагатився, може повернути потерпілому грошову вартість збагачення у випадку, якщо передача майна в натурі зажадала б від того, що збагатився, невинуватих зусиль або витрати. Якщо той, що збагатився, більш не здатний передати майно, що склало збагачення, він повертає збагачення за допомогою виплати його грошової вартості потерпілому. В частині, в якій той, що збагатився, отримав замість такого майна субститут, цей субститут складає збагачення, що підлягає поверненню, якщо: 1) той, що збагатився, є добросовісним у момент розпорядження майном або у момент його втрати і здійснює вибір на користь повернення субститута; або 2) той, що збагатився, є несумлінним у момент розпорядження майном або у момент його втрати за умови, що потерпілий здійснює вибір на користь субститута і такий вибір не є несправедливим.

Той, що збагатився, є добросовісним, якщо він не знав і не можна було розумно припустити, що він знає про те, що збагачення необґрунтоване або вірогідне стане таким.